

Laatdienst 6 mei 2007
Kapelkerk, Laat 80 Alkmaar
serie: Botsende culturen
thema:
collectiviteit of individu
tekst: 1 Kor. 12, 12 – 27
voorganger: Gonny Loman

Overweging

Deze week heb ik afscheid genomen van een man die al meer dan 8 maanden in het ziekenhuis verbleef, dan in Alkmaar, dan weer in Amsterdam, van tegenslag naar tegenslag, en steeds opnieuw weer hoop, elke dag hoopte hij dat het weer beter zou gaan. Maar het ging niet, nu moest hij het echt opgeven, het was een moeilijke strijd voor hem. Het moeilijkste vind ik, zei hij, dat ik mijn kinderen en mijn vrouw, waar ik zielsveel van hou, moet achterlaten. En dat ze zo belangrijk voor me zijn en dat ik zo veel van hen hou heb ik pas ontdekt toen het eigenlijk al te laat was. Ben ik te veel met mezelf bezig geweest ??? met mijn carrière ?? alles was altijd belangrijker dan thuis, ik schoof het steeds op, later, later haal ik het in... en nu is het later, en nu is het te laat..... ik zwijg.. houd het uit... en we bidden samen, aarzelend, stotterend breng ik alle verdriet, teleurstelling, spijt en tekortkomingen voor God..... hij huilt,...ontspant,... zucht,... ook mijn ogen blijven niet droog...

Dit soort momenten confronteert me heftig met mezelf, wat doe ik met mijn leven?? gaat mijn eigen belang voor het belang van hen die me lief zijn ?? wat wil ik met mijn leven ?? Wat is nu echt belangrijk ??

Voordat ik afscheid nam van deze man en zijn familie, wiens situatie me confronteerde met mezelf, was er nog een confrontatie, er moest een keuze gemaakt worden: wel of niet doorgaan met behandelen met medische ingrepen ? en wie bepaald dat dan ?? "dhr. S. natuurlijk", zegt een verpleegkundige spontaan, "ieder beslist toch over zijn of haar eigen leven !!" Maar zo simpel ging dat niet: de arts bepaald wat zinvol of zinloos medisch handelen is; deze man wilde niet dat z'n kinderen en kleinkinderen een zielig beeld van hem hadden; z'n vrouw en kinderen wilden hem niet missen; het besef hoezeer ze verbonden waren maakte de keuze alleen maar moeilijker. De mens is niet los verkrijgbaar zou ik zeggen..

In de huidige maatschappij lijkt het zelfbeschikkingsrecht van de individu het hoogste goed te zijn. Je moet het allemaal zelf weten. Dat legt een grote druk op de mens. Kinderen moeten tegenwoordig al vroeg kiezen wat ze willen leren,... of ze willen leren... er zijn stromingen in de onderwijswereld die stellen dat een kind wel leert als het er aan toe is..

Ik wil niet zeggen dat het vroeger allemaal beter was. In het onderwijs heb ik nog ervaren dat je niet werd beoordeeld op je intelligentie maar op je afkomst, iets wat kinderen met een buitenlandse achternaam of voornaam opnieuw overkomt.

Ieder mens heeft het verlangen ergens bij te horen, en wordt ergens bij ingedeeld of je wil of niet. I Sinds de Verlichting staat de mens centraal, d.w.z. niet meer direct afhankelijk van een ander.. door ontzuiling zijn de hechte banden veranderd. Kijk maar hier, u kiest ervoor om hier te zijn het is niet vanzelfsprekend dat u nog hoort bij de kerk in wiens territorium u woont. En toch vormt ook hier weer een soort gemeenschap.... De kerk mag niet meer bepalen wat het individu moet denken, komt uit het laatste onderzoek van God in Nederland naar voren, maar de kerk moet wel blijven.

Een gemeenschap van mensen die bij elkaar horen en naar elkaar omzien, waar fundamentele waarden worden gerespecteerd en duidelijke normen gelden: wie wil dat niet?? Daarin kun je je veilig en geborgen voelen, deel van het geheel. In de wereld van de politiek wordt regelmatig een appèl gedaan op het verlangen naar gemeenschap: waar waarden en normen voor zichzelf spraken en je wist wat je aan elkaar had.

Een van de troeven van Pim Fortuin (1948- 2002) was het verwoorden van het verlangen naar een veilige, overzichtelijke leefomgeving. Hiervoor putte hij rijkelijk uit christelijke bronnen. Zijn traktaat: 'de verweesde samenleving' loopt uit op een pleidooi om de ontbinding van onze gemeenschappen tegen te gaan. In profetische taal kondigt hij de komst aan van een nieuw soort leider die vader en moeder in één is. 'hij zal de goede herder zijn, die ons geleidt naar het vaderhuis'. Hoewel Fortuin afstand nam van het dogmatische en wat hij noemde 'de fossiele' Rooms Katholieke kerk, deelde hij het christelijk gemeenschapsideaal en schonk hij ruime aandacht aan de traditie waaruit hij voortkwam.

In zijn programma werd ook de keerzijde van het gemeenschapsideaal zichtbaar; want een gemeenschap bestaat bij gratie van het verschil tussen zij die er wel en zij die er niet bijhoren. Een gemeenschap zonder grenzen is geen gemeenschap. Mensen die er half en half bij willen horen moeten dus beslissen; erbij horen en daar de consequenties uit trekken, of vertrekken. Dit geluid klinkt nog steeds, u hoeft maar te denken aan de discussie over de dubbele paspoorten.

De roep om gemeenschapsvorming gaat meestal hand in hand met de roep om nieuwkomers en buitenbeentjes buiten de deur te houden of buiten de deur te zetten.

In schijnbare tegenspraak hiermee staat het feit dat Fortuin als uitbundige homofiel, zelf een buitenbeentje was, althans gezien vanuit en traditioneel-burgerlijk gezichtspunt. Hij eiste de ruimte op om zelf zijn eigen leven vorm te geven, los van wat anderen daarvan zouden vinden: zeggen wat je denkt, doen waar je zin aan hebt, uitbundig etaleren dat je anders bent, rijker en geleerde bent dan anderen; allemaal uitingen van individualistische ethos, dat diametraal tegenover het gemeenschaps-ethos staat, dat hij als katholiek socioloog óók uitdroeg. Twee zielen in zijn borst ?? in ieder geval; ook hiermee sprak hij velen aan. Door beide te verkondigen voelden mensen zich waarschijnlijk begrepen in hun ambivalente verlangen naar gemeenschap en individualiteit; naar veiligheid en vrijheid. Fortuin symboliseerde beide polen van de dubbelzinnige verhouding tot het begrip gemeenschap, collectiviteit.

En hoe zit dat met de individuele vrijheid?? binnen de gemeenschap ??
 Zoals ik in het begin al aangaf is zelf keuzes maken niet gemakkelijk. De mens is niet los verkrijgbaar. Maar ook de ervaringen binnen een groep, de sociale druk, de sociale controle is niet gemakkelijk, het behoren tot een groep kan positief en negatief zijn, het blijft een spanning, Is het een gezonde spanning ?

Als ik nu de bijbel als richtsnoer neem en kijk wat er over dit onderwerp staat, dan is dat ook niet eenduidig, of toch ??
 We lezen uit de brief van Paulus.
 Een bekende tekst waarin individu en gemeenschap wezenlijk bij elkaar worden gedacht.
 Een deel van het lichaam is niet belangrijker dan de ander, alle onderdelen van het lichaam hebben hun taak en functie, alleen samen is het een werkzaam geheel. En dat wordt dan weer betrokken op de gemeenschap, ieder heeft de ander nodig, geen enkel lid is minderwaardig. Ieder heeft een taak een opdracht voor de gemeenschap en voor zichzelf

Ook in de evangeliën klinkt steeds dat Jezus opkomt voor de enkeling, de uitgestotene, maar wel zo dat ze weer terugkeren in de gemeenschap: er is vreugde om het verloren schaap, de verloren parel, de verloren zoon; de melaatse, blinde en verlamde worden genezen en weer opgenomen in de gemeenschap.

Het blijft een spanning: individu en collectief, maar een vruchtbare spanning geloof ik.
 Elk individueel recht roept een verantwoordelijkheid op t.a.v. de gemeenschap.

Zoals vroeger tegenover elk recht een plicht stond, is het beter nu te spreken over verantwoordelijkheid. Uit de zapp-service bleek dat individu en collectief steeds in relatie tot elkaar staan, en ook het verhaal uit de schrift en het spiegelverhaal lieten dat zien.
 Het is de kunst om positief in die spanning te blijven staan, te blijven overzien wiens belang ik dien, eerlijk te zijn in mijn motieven.
 Dat vraagt moed en kracht.
 Ik spiegel me en voed me aan de ervaringen van mensen en de verhalen uit de schrift.
 Ik wil blijven geloven in goedheid van de schepping en Gods bezielende Geest.

Waar is Gods Geest te vinden ?
 Is er een vruchtbare bedding waar de Geest kan wortelen en groeien ?
 Ik denk dat Gods Geest overal opvlamt, waar de kerk opnieuw geboren wordt als een veelkleurige gemeenschap in beweging. Waar geëxperimenteerd wordt met verschillende vormen van vieren, Waar taal gewaagd wordt die niet scheidt maar bindt en waar mensen kwetsbaar durven zijn; overal waar de kerk haar deuren opent, waait Gods Geest bevrijdend naar binnen.

*van twee woorden wil ik eten
 krijg van vier maar niet genoeg,
 o verre liefde lieve vrede.*

*dan nog komt een woord mij tegen
 vindt mijn mond geen and're zegen
 dan een mens om mee te leven.*
 H. Oosterhuis

Alkmaar, 6 mei 2007.
 Gonny Loman (r.k. pastor MCA)